RAQAMLI TA'LIM RESURSLARI ASOSIDA TALABALARNING LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Axmedova Sarvinoz Hikmatovna
BuxDU Ingliz tilshunosligi kafedrasi dotsenti, f.f.f.d (PhD).
s.h.axmedova@buxdu.uz
Habibova Dilsora Muzaffar qizi
BuxDU Xorijiy tillar fakulteti 2-bosqich bakalavriat talabasi.
habibovadilsora9@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.23954624

Annotatsiya. *Ushbu maqolada raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish orqali talabalarning lingvokulturologik kompetensiyasini rivojlantirish imkoniyatlari yoritiladi.*

Zamonaviy ta'lim jarayonida elektron platformalar, videomateriallar, virtual sayohatlar va interaktiv topshiriqlar til o'rganish bilan bir qatorda, xorijiy xalqlarning madaniyati, urf-odatlari va qadriyatlarini anglashga ham yordam beradi. Maqolada raqamli resurslarning ta'lim jarayonidagi o'rni, ulardan foydalanish usullari va madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, lingvokulturologik [1] kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: *raqamli ta'lim resurslari, lingvokulturologik kompetensiya, madaniyatlararo muloqot, elektron ta'lim, xorijiy til, milliy qadriyatlar, interaktiv ta'lim, raqamli texnologiyalar.*

Abstract. *This article explores the opportunities for developing students' linguocultural competence through digital educational resources. In modern education, electronic platforms, video materials, virtual tours, and interactive activities help students learn a foreign language while gaining knowledge about other cultures, traditions, and values. The article examines the role of digital resources in education, methods of their application, and their importance in developing intercultural communication skills. It also provides practical recommendations for improving students' linguocultural competence through digital learning activities.*

Keywords: *digital educational resources, linguocultural competence, intercultural communication, e-learning, foreign language, cultural values, interactive learning, digital technologies.*

Kirish

Bugungi globallashuv davrida xorijiy tillarni o'rganish jarayoni nafaqat grammatik qoidalar va lug'at boyligini egallash, balki shu tilda so'zlashuvchi xalqlarning madaniyati, dunyoqarashi va muloqot xususiyatlarini tushunishni ham talab etadi. Chunki til va madaniyat bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, insonlarning fikrlashi, o'zaro munosabati va qadriyatlari tilda o'z ifodasini topadi. Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi talabalar uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Internet platformalari, elektron lug'atlar, videodarslar, podkastlar va virtual muzeylar orqali talabalar xorijiy tilni turli madaniy vaziyatlar bilan bog'liq holda o'rganishlari mumkin. Bunday yondashuv tilni nazariy jihatdan o'zlashtirish bilan cheklanmay, uni real hayotiy vaziyatlarda tushunish va qo'llashga ham yordam beradi.

[1] til va muayyan xalqning madaniyati, urf-odatlari hamda qadriyatlari o'rtasidagi bog'liqlikka oid tushuncha.

Lingvokulturologik kompetensiya xorijiy til ta’limining muhim tarkibiy qismlaridan biridir. U til birliklarining madaniy mazmunini anglash, turli xalqlarning urf-odatlarini tushunish va madaniyatlararo muloqotda to‘g‘ri munosabat bildirish qobiliyatini qamrab oladi. Shu sababli raqamli ta’lim resurslaridan maqsadli foydalanish orqali talabalarning lingvokulturologik kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Ushbu maqolaning maqsadi raqamli ta’lim resurslarining lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirishdagi imkoniyatlarini yoritish, ulardan samarali foydalanish usullarini ko‘rsatish hamda xorijiy til ta’limini takomillashtirishga qaratilgan tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy

Raqamli ta’lim resurslari zamonaviy ta’lim jarayonida bilimlarni egallash, mustaqil izlanish va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Ular yordamida talabalar turli xil matnlar, audioyozuvlar, videolar va interaktiv materiallardan foydalanib, o‘rganilayotgan tilning madaniy muhitini yaxshiroq anglay oladilar. An’anaviy darslarda madaniy ma’lumotlar ko‘pincha matnlar va o‘qituvchi izohlari orqali beriladi. Raqamli resurslar esa bu jarayonni yanada jonli va tushunarli qiladi. Masalan, ingliz tilida tayyorlangan videolar orqali talabalar Buyuk Britaniya yoki AQShdagi kundalik hayot, bayramlar, oilaviy munosabatlar va muloqot odatlari bilan tanishishlari mumkin. Natijada ular yangi so‘zlarning ma’nosini o‘rganish bilan birga, ushbu so‘zlar ishlatiladigan madaniy vaziyatlarni ham tushunadilar.Biroq raqamli resurslardan foydalanishning samaradorligi faqat texnologiyaning mavjudligiga bog‘liq emas.

O‘quv materialining mazmuni, talabalarning til darajasi, topshiriqlarning maqsadi va o‘qituvchining yo‘naltiruvchi faoliyati ham muhim ahamiyatga ega. Shu sababli raqamli materiallar aniq ta’lim maqsadlariga muvofiq tanlanishi lozim.

Elektron platformalar orqali madaniy bilimlarni shakllantirish

Lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirishda elektron platformalar va interaktiv vositalardan foydalanish samarali usullardan biridir. Masalan, YouTube orqali xorijiy mamlakatlarning urf-odatlari va madaniy tadbirlari haqida videolar tomosha qilish mumkin.

Bunday materiallar talabalarga jonli nutqni tinglash, talaffuzni kuzatish va turli muloqot vaziyatlarini tahlil qilish imkonini beradi.

Quizlet platformasi madaniyatga oid yangi so‘zlar, iboralar va tushunchalarni o‘rganishda qo‘l keladi. Talabalar milliy bayramlar, an’anaviy taomlar, kiyimlar va ijtimoiy odatlarga oid lug‘at birliklarini o‘zlashtirishlari mumkin. Kahoot! Kabi interaktiv platformalar esa o‘rganilgan bilimlarni savol-javoblar orqali mustahkamlashga yordam beradi.

Masalan, o‘qituvchi ingliz tilida so‘zlashuvchi mamlakatlarning bayramlariga bag‘ishlangan viktorina tashkil etishi mumkin. Talabalar savollarga javob berish bilan birga, bayramlarning kelib chiqishi, ahamiyati va ular bilan bog‘liq an’analarni ham muhokama qiladilar.

Bu jarayon ularning madaniy bilimlarini kengaytirish bilan birga, darsdagi faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Video materiallar va virtual sayohatlardan foydalanish

Video materiallar lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirish uchun muhim imkoniyatlar yaratadi.

Chunki muloqot faqat so‘zlar orqali emas, balki yuz ifodalari, imo-ishoralar, ovoz ohangi va vaziyatga mos xatti-harakatlar orqali ham amalga oshadi. Videolar ushbu jihatlarni bevosita kuzatish imkonini beradi.

Masalan, talabalar ingliz tilidagi kundalik suhbatni tomosha qilib, unda salomlashish, minnatdorchilik bildirish, uzr so‘rash va suhbatni yakunlash usullarini o‘rganishlari mumkin.

Keyin bu holatlarni o‘zbek tilidagi muloqot odatlari bilan taqqoslaydilar. Natijada talabalar ikki madaniyat o‘rtasidagi o‘xshashlik va farqlarni aniqlashni o‘rganadilar.

Virtual sayohatlar va elektron muzeylar ham madaniy bilimlarni kengaytirishda muhim o‘rin tutadi. Ular orqali talabalar tarixiy obidalar, san’at asarlari va milliy meros bilan masofadan turib tanishishlari mumkin. Masalan, virtual muzeyga sayohatdan so‘ng talabalar ko‘rgan obyektlari haqida ingliz tilida taqdimot tayyorlashlari mumkin. Bu faoliyat til ko‘nikmalari bilan birga, mustaqil izlanish va madaniy ma’lumotlarni tahlil qilish qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Madaniyatlararo taqqoslash va interaktiv topshiriqlar

Lingvokulturologik kompetensiyani shakllantirishda turli madaniyatlarni taqqoslash alohida ahamiyatga ega. Chunki talabalar xorijiy madaniyatni o‘z madaniy tajribasi bilan solishtirish orqali uning o‘ziga xos jihatlarini yaxshiroq tushunadilar.

Masalan, ingliz va o‘zbek xalqlarining salomlashish odatlari, mehmondo‘stlik an’analari, bayramlari va kundalik muloqot shakllarini taqqoslash mumkin. Bunda o‘qituvchi talabalarga faqat farqlarni sanab o‘tishni emas, balki ushbu farqlarning sabablari va madaniy mazmunini tushuntirishni ham taklif qiladi.

Guruhli loyihalar ham bu borada foydali hisoblanadi. Talabalar kichik guruhlarga bo‘linib, muayyan mamlakat madaniyatiga bag‘ishlangan elektron taqdimot, videolavha yoki infografika tayyorlashlari mumkin.

Masalan, “British and Uzbek Traditions” mavzusidagi loyiha orqali ular ikki xalqning urf-odatlari va qadriyatlarini o‘rganib, natijalarni ingliz tilida taqdim etadilar.

Bunday topshiriqlar talabalarni mustaqil izlanishga, axborotni tanlashga, jamoada ishlashga va o‘z fikrlarini xorijiy tilda ifodalashga undaydi. Shu bilan birga, boshqa madaniyatlarga nisbatan hurmat va bag‘rikenglikni rivojlantirishga yordam beradi.

Raqamli ta’lim resurslaridan foydalanishning afzalliklari va muammolari

Raqamli resurslarning asosiy afzalliklaridan biri ta’lim materiallarining rang-barangligi va ulardan foydalanish imkoniyatlarining kengligidir. Talabalar o‘zlariga qulay vaqtda materiallarni o‘rganishlari, tushunmagan qismlarini qayta ko‘rishlari va mustaqil bilim olishlari mumkin.

Bundan tashqari, interaktiv topshiriqlar o‘quv jarayonini qiziqarli tashkil etishga yordam beradi. Shu bilan birga, ayrim muammolar ham mavjud.

Internetga ulanish imkoniyatining cheklanganligi, raqamli savodxonlik darajasidagi farqlar va ishonchsiz axborot manbalari ta’lim jarayoniga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Bundan tashqari, ayrim materiallarda muayyan xalq yoki madaniyat haqida bir tomonlama tasavvurlar berilishi ehtimoli bor.

Shuning uchun o‘qituvchi foydalaniladigan manbalarning ishonchliligini tekshirishi, materiallarni talabalarning ehtiyojlariga moslashtirishi va madaniy farqlarni xolis yoritishi zarur.

Raqamli vositalar an’anaviy ta’limni to‘liq almashtiruvchi vosita emas, balki uni boyituvchi va kengaytiruvchi imkoniyat sifatida qaralishi maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli ta’lim resurslaridan maqsadli foydalanish talabalarning lingvokulturologik kompetensiyasini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Elektron platformalar, videomateriallar, virtual sayohatlar va interaktiv topshiriqlar orqali talabalar xorijiy tilni o‘rganish bilan birga, shu tilda so‘zlashuvchi xalqlarning madaniyati, urf-odatlari va qadriyatlarini ham chuqurroq anglaydilar.

Maqolada ko‘rib chiqilgan usullar shuni ko‘rsatadiki, lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirish uchun raqamli materiallarni oddiy namoyish etishning o‘zi yetarli emas. Ularni tahlil qilish, madaniyatlararo taqqoslash, muhokama va amaliy loyihalar bilan birlashtirish muhimdir.

Bunday yondashuv talabalarning nafaqat til bilimlarini, balki mustaqil fikrlash, muloqot qilish va turli madaniy muhitlarda to‘g‘ri munosabat bildirish ko‘nikmalarini ham rivojlantirishga yordam beradi.

Shu sababli xorijiy til ta’limida raqamli resurslardan foydalanish metodikasini takomillashtirish, ishonchli madaniy materiallarni tanlash va talabalarni faol ishtirok etishga yo‘naltirish lozim. Ushbu tavsiyalarni ta’lim jarayonida qo‘llash talabalarning lingvokulturologik kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Approaches and Methods in Language Teaching — Richards & Rodgers
2. The Practice of English Language Teaching — Harmer
3. Teaching by Principles — Brown
4. How Languages are Learned — Lightbown & Spada
5. The Study of Second Language Acquisition — Ellis
6. Intercultural Language Teaching and Learning — Corbett
7. Language and Culture — Kramsch
8. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence — Byram
9. Learning Vocabulary in Another Language — Nation